

# MĂRTURIE CREȘTINĂ COMUNĂ ÎNTR-O EUROPĂ UNITĂ \*

**Dr. Gerhard Maier,  
Episcopul Bisericii Evanghelice din Württemberg, Germania**

## *I. Drumul Europei*

Pentru a înțelege dificultățile drumului parcurs de țările Europei în ultimele decenii, se cuvine să comparăm starea noastră actuală cu situația din anul 1945.

La sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, Europa se afla în fața consecințelor unei catastrofe, care sfidează orice descriere. Circa 50 de milioane de morți, 50 de milioane de refugiați, ruine nenumărate, atrocități pe care le refuză orice morală, granițe complet modificate, două blocuri de putere care stăteau față în față aparent de neîmpăcat, o cortină de fier care împărțea Europa prin chiar inima sa - toate acestea pot fi enumerate ca elemente ale acelei catastrofe. Spun toate acestea cu o adâncă durere în suflet și cu conștiința vinovăției propriului meu popor.

Cu toate acestea, astăzi, la 60 de ani de la aceste evenimente, ni se oferă o imagine complet diferită. Frontiera noii Europe unificate, a Uniunii Europene, se află numai la câțiva kilometri vest de St. Petersburg, învecinându-se cu spațiile culturale ale Rusiei, Bielorusiei și Ucrainei, urmează cursul Dunării până în sud-estul Europei, include Cipru și prin acesta o parte geografică a Asiei, străbate Marea Mediterană, merge la sud până la Tunis și Alger, iar la nord până spre Polul Nord. S-a petrecut un proces de unificare care părea imposibil în urmă cu 20 de ani și care, desigur, nu s-a

---

\* Conferință susținută la Universitatea „Dunărea de Jos“ din Galați, în ziua de 7 octombrie 2004.

încheiat încă. Sperăm din toata inima că acesta va cuprinde și România într-un viitor extrem de apropiat.

Care este rezultatul acestui proces de unificare? Mai întâi de toate: statele europene unite nu vor mai duce războaie unele împotriva altora. Imaginați-vă că în urmă cu 100 de ani s-ar fi spus: Franța și Anglia, Germania și Austria, Polonia și Italia, Spania și Cehia nu se vor mai înfrunta în războaie! Apoi: nu mai există nici războaie comerciale și economice, ci o politică comună economică și de piață a muncii. Mai mult: există o Constituție europeană comună. Pentru noi, ca Biserici creștine, sunt interesante în textul acestei Constituții, în mod deosebit, preambulul și articolul 51. Preambulul începe în versiunea engleză cu cuvintele: „...*drawing inspiration from the cultural, religious and humanity inheritance of Europe...*“, în germană: „...*schöpfend aus dem kulturellen, religiösen und humanistischen Erbe Europas...*“, adică „...*inspirându-ne din moștenirea culturală, religioasă și umană a Europei...*“. Noi, ca și creștini, ne-am fi dorit ca preambulul să fi conținut o referire fermă la Dumnezeu. Ceva în genul legislației germane, care începe cu cuvintele: „*Räspunzând în fața lui Dumnezeu...*“. Am luptat mult timp, în calitate de episcopi proveniți din Bisericile evanghelice, catolice și ortodoxe, pentru o astfel de formulare sau pentru una asemănătoare, însă reprezentanții laicismului au avut un număr de voturi mai mare și o influență mai puternică. Se menționează oricum „*moștenirea religioasă*“ a Europei ca fiind fundamentală. La aceasta se adaugă articolul deja menționat, 51, care arată că Uniunea Europeană recunoaște contribuția specifică a Bisericilor și a organismelor creștine la construirea noii Europe și de aceea va menține un dialog „*deschis, transparent și constant cu aceste Biserici și organizații*“. Bisericile creștine au deci o poziție recunoscută într-o Europă unită.

O a patra consecință importantă a procesului de unificare, pe lângă celelalte menționate deja, este faptul că în „Casa Europeană“ vor conviețui de acum încolo comunități creștine, musulmane și evreiești, împreună cu comunități ale tuturor religiilor lumii. Se va contura o nouă hartă a religiilor. Nu vor mai fi valabile vechile împărțiri confesionale și religioase. Voi prezenta un exemplu care îmi este cunoscut: în Germania, pe teritoriul fostei R.D.G., care până în 1945 era evanghelică în proporție de 80-90%, numai 20-25% din populație aparține astăzi Bisericii Evanghelice. Într-un oraș renumit de la Marea Baltică, sediul unei cunoscute facultăți evanghelice, au avut loc în ultimul an doar 38 de confirmări (aceasta însemnând sfârșitul

teoriei despre catehizarea tinerilor), în schimb, s-au făcut 539 de inițieri ateiste ale tinerilor. A avut loc o transformare uriașă. O situație identică se petrece și în Cehia.

Dar să cunoaștem și cealaltă fațetă. În toată Germania existau în 1945 câteva mii de musulmani. Astăzi, ei sunt 3,2 milioane. În Franța trăiesc 5 milioane de musulmani, în Marea Britanie - 2 milioane, în toată Europa de Vest - aproape 15 milioane. Albania și Bosnia sunt deja, iată, 2 state musulmane în Europa, în afară de Turcia. La toate acestea se adaugă milioane de hinduși și adepți ai altor comunități religioase. Iată imaginea unei adevărate „Case a Europei“, multireligioasă, cu șanse enorme, dar și cu tensiuni și riscuri.

Ne punem de aceea întrebarea: Poate exista o mărturie creștină comună în această Europă unită?

## II. Ce este important pentru mărturia creștină comună?

### 1. Nu poate exista decât o singură mărturie creștină

De la cea de a 39-a Scrisoare de Paști, de la anul 367, a lui Atanasie cel Mare al Alexandriei, toate Bisericile creștine mari au același Nou Testament. Cu excepția cărților necanonice preluate din Septuaginta, care sunt obligatorii, de altfel, și în Biserica Romană abia de la 8 aprilie 1546, acestea posedă și același Vechi Testament. La această Sfântă Scriptură ne referim împreună.

Biblia s-a bucurat întotdeauna de o autoritate incomparabilă. Irineu, un teolog de frunte al vechii Biserici, scrie în jurul anului 180 că: „*Scriptura este completă pentru că este rostită de Cuvântul lui Dumnezeu și de Duhul Său*“. Teologia venerabilă a vechilor Biserici ale Orientului a fost continuată în Apus de Augustin (354-430), conform căruia Scrierile biblice sunt dictate direct de către Dumnezeu și în ele nu se află contradicții: „*Divinitus esse dictum concordans inter se aequae in nullo dissentientes*“. Pentru Bisericile reformate, Sfânta Scriptură trecea drept singura și unica autoritate în Biserică (*unica regula et norma*) și până în ziua de astăzi, toți preoții din Biserica noastră trebuie să recunoască acest lucru. M-a impresionat profund la Minsk, în Bielorusia, faptul că la un serviciu divin ortodox la care am fost de față, Biblia, Evanghelia, a fost adusă în mijlocul comunității, în cadrul actului liturgic.

Iisus Hristos Însuși Își construiește comunitatea de ucenici pe cuvântul viu, pe care l-a pronunțat, încredințându-l apostolilor și pe care, prin Duhul Sfânt, l-a făcut să devină cuvânt scris. El ne și spune, de altfel: „*Cuvintele*”

*Mele nu vor trece*“ (Matei 24, 35) și: „...*învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă*“ (Matei 28, 20). Iisus identifică chiar cuvintele Sale cu mesajul apostolilor : „*Cine vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă*“ (Luca 10, 16). Cuvintele Sale trebuie păstrate. Ceea ce Duhul Sfânt a insuflat apostolilor și discipolilor lor nu poate decât să prezinte deplină încredere și să aibă valabilitate. Cea de-a doua Epistolă a lui Petru constată în mod firesc: „*Oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt*“ (II Petru 1, 21).

Mesajul creștin trebuie transmis lumii întregi și de aceea și noii Europe. Nu este aceasta o opțiune personală. Și nici nu trebuie să limităm acest mesaj la așa-numitele „*contribuții culturale*“. Aceasta este cea mai bună contribuție a Bisericilor la formarea noii Europe, care începe să se trezească: intermedierea, într-un limbaj inteligibil, a mesajului Bibliei către toți cetățenii. Pe bună dreptate, cel de-al doilea articol din Carta ecumenică, semnată la 22 aprilie 2001, spune în acest sens: „*Cea mai importantă sarcină a Bisericilor din Europa este propovăduirea împreună a Evangheliei, prin cuvânt și faptă, pentru binele tuturor oamenilor*“. Cum altfel ar putea oamenii, și în mod special guvernele, responsabilii politici și economici, împreună cu responsabilii din mass-media, să-și amintească de răspunderea lor față de Dumnezeu?

De ce ne punem o astfel de întrebare? Pentru că Europa modernă se află, spre exemplu, în fața enormelor provocări ale tehnologiei genetice. Este normal să se suprimă viața unei ființe umane, poate fi folosit trupul ei doar ca material de cercetare sau pentru consum, pentru a ajuta alți oameni? Ne aflăm, de asemenea, în fața provocărilor eutanasiei. Olanda a fost prima țară din Europa care a permis „*ajutorul*“ concret, activ, în caz de deces. Conform ultimelor informații, în această țară mor după un astfel de procedeu anual 1.000 de oameni, fără ca aceștia să-și fi dat acordul pentru un astfel de „*ajutor*“!

Mesajul creștin este însă nu numai îndemn spre a îndeplini voia lui Dumnezeu, ci și vestea cea bună pentru toți oamenii! Evanghelia este mesajul despre mântuire pentru oameni deznădăjduiți. Citez încă o dată din cel de-al doilea articol al Cartei ecumenice: „*Având în vedere multipla lipsă de orientare, înstrăinarea de valorile creștine, dar și necesitatea de a căuta în felurite chipuri un sens de viață, creștinele și creștinii sunt provocați în mod deosebit să facă dovada credinței lor*“.

Înstrăinarea oamenilor de Dumnezeu nu este în Europa modernă de astăzi cu mult diferită decât cea din timpul Mântuitorului Iisus Hristos, al lui Petru, Pavel și Ioan. Oamenii au fost cuprinși însă de o nostalgie după mântuire. Este așa cum spunea Fericitul Augustin: „*Sufletul meu este neliniștit întru mine, Doamne, până când se va odihni întru Tine*“. Putem vorbi, în Apusul Europei, despre o revigorare a credinței. Dar spre ce poate merge nostalgia oamenilor? Noi știm că numai mărturia biblică ne dă posibilitatea de a vorbi în mod corect și în sensul lui Iisus Hristos despre mântuire. Ajungem astfel la următorul aspect al analizei noastre:

## 2. Nu poate exista decât o mărturie pentru Hristos

Oricine se ocupă de istoria creștină remarcă faptul că primele secole și sinoadele ecumenice timpurii și-au pus întrebarea: „*Cine este Iisus Hristos?*“ Numeroși oameni, numeroși teologi au repetat, într-un fel, gestul vameșului Zaheu care, urcând într-un dud, „*dorea să Îl vadă pe Iisus*“ (Luca 19,3). Îmi amintesc de lupta apărătorilor dreptei credințe cu monarhienii, de controversile ariene, de luptele cu nestorienii și monofiziții. În final, sinoadele de la Calcedon, la 451 și Constantinopol, la 681 au pus bazele definitive ale învățăturii lui Hristos, pe care se fundamentează astăzi credința tuturor Bisericilor creștine mari.

În ultimele decenii, hristologia a revenit în centrul discuțiilor atât în creștinism, cât și în afara creștinismului. Îmi amintesc de expunerea unei femei, cercetător în domeniul religiei, din Tübingen, musulmană, care spunea: „*Eu nu am nici un fel de probleme cu moștenirea creștină. Probleme îmi creează doar Iisus Hristos*“. Întrucât Iisus Hristos se află în centrul credinței creștine, iar Evangheliile constituie partea centrală a Noului Testament, mărturia noastră comună nu poate fi decât una profund hristologică.

Aș dori să expun, în cele ce urmează, și unele trăsături ale acestei necesare mărturii hristologice. Trebuie subliniată, mai întâi, caracteristica unicității și universalității lui Iisus Hristos. Este Hristos unul pe lângă alți propovăduitori sau există un Unic Hristos? Există deci, diferite căi de mântuire, pe care oamenii pot ajunge la comuniunea cu Dumnezeu și, în final, la „natura divină“, la părtășia cu firea dumnezeiască (II Petru 1, 4)? Bănuiesc că aceste întrebări vor juca în Europa unificată un rol esențial din punct de vedere religios, chiar un rol central. Într-un articol apărut în *Comentarii evanghelice*, teologul catolic american Paul F. Knitter scria: „*Problema*

*centrală este întrebarea dacă creștinătatea va reuși să parcurgă încă un pas pe drumul ei, de la un model exclusiv în abordarea celorlalte religii spre un model inclusiv, în direcția unei înțelegeri pluraliste a religiilor*“, văzând această soluție de pe poziția unui „pluralist“, așa cum se considera el însuși, care apăra recunoașterea „*acelorași drepturi și a posibilei egalități a tuturor religiilor, evitându-se astfel orice clamare definitivă sau absolută a adevărului*“. Textele nou-testamentare nu permit însă separarea lui Iisus Hristos și a clamării adevărului. Acest lucru devine foarte evident în Evanghelia după Ioan, în care Iisus Hristos spune despre El Însuși: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața; nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine*“ (Ioan 14, 6). Acesta nu este un adevăr particular, ci unul universal. Pentru că El este cu adevărat „*Mântuitorul lumii*“ (Ioan 4, 42). Mărturia noastră trebuie să țină cont deci de această perspectivă a universalității.

Pe lângă perspectiva universalității, trebuie să intervină totuși și o perspectivă a dialogului. Pentru că noi trebuie să dăm „*socoteală*“ asupra credinței noastre (I Petru 3, 15). Amintesc aici marea tradiție a apologetilor creștinismului timpuriu, cu Justin Martirul și Filozoful (cca 110-cca 165), Meliton de Sardes (decedat la cca 190) sau Athenagora de Atena (cca 180 d.H.). În timpurile moderne, remarcăm pe Karl Heim, un teolog biblico-pietist (1874-1958). Fără o teologie argumentativă, capabilă de dialog și care să lucreze în plan științific, va fi dificil ca în această Europă multiculturală și multireligioasă să se intermedieze cunoașterea credinței creștine.

Ca o a treia perspectivă o amintesc pe cea soteriologică. Toți oamenii trebuia să-și pună inevitabil problema dacă există viață după moarte. Viața noastră se sfârșește oare așa cum scria renumitul poet marxist german al secolului XX, Berthold Brecht, în cunoscutele sale versuri: „*Nu vă lăsați înșelați! Nu există reîntoarcere. Ziua se află între două uși; puteți simți deja suflul nopții: nu mai vine un alt mâine*“! Sau viața continuă după moarte sub o altă formă? Științele naturii se feresc, în orice caz, să dea un răspuns la această problemă. Pentru științele naturii, Dumnezeu este o variantă posibilă. Fizicianul german Werner Heisenberg (1901-1976) a făcut o dată remarcă: „*Prima înghițitură dintr-un pahar al științelor naturii te face ateist; dar pe fundul paharului te așteaptă Dumnezeu*“. Dar dacă Dumnezeu există cu adevărat, atunci depinde în ce relație mă aflu eu față de Acesta ca om. Atunci, tot ceea ce am făcut în timpul vieții, tot ce am gândit, am vorbit îmi poate fi indiferent? Sau sunt responsabil pentru toate acestea, ca om? Dacă omul



este văzut ca ființă responsabilă, atunci trebuie să se vorbească și de vina omului. Singurul fel de credință care vede rezolvată problema vinii pentru totdeauna și veșnic este cea creștină. Pentru aceasta, Iisus Hristos este, prin moartea Sa pe cruce pentru ispășire, răspunsul eliberator la întrebarea cu privire la vină. Prin Iisus Hristos se deschide, de aceea, intrarea într-o viață veșnică întru Dumnezeu. Și de aceea perspectiva soteriologică ține, în mod esențial, de mărturia creștină.

*3. Nu poate exista decât o mărturie în comuniune,  
prin „koinonia“ creștinilor*

În acest capitol nu voi folosi noțiunea de „ecumenie“, deși aceasta este bine cunoscută, ci pe aceea de „comuniune“, respectiv, „koinonia“, pentru că aceasta este mai bine argumentată biblic.

Creștinătatea primelor veacuri nu a avut o conducere centrală. Ea a avut, într-adevăr, un „stăpân“, însă nu un singur conducător. Comunitățile misionare înființate de Petru aveau o altă structură decât „frații din Iudeea“ (vezi F. A. 11, 29). Ierusalimul a fost, într-adevăr, locul de origine al creștinismului, însă nu sediul unei conduceri centrale a Bisericii. Mai târziu, comunitățile creștine evoluează într-o mare diversitate și libertate. Din primele comunități creștine se dezvoltă cele mitropolitane și abia apoi, încet și foarte timid, ceva de genul Bisericilor naționale. Papalitatea, ca evoluție specială, o putem lăsa la o parte pentru studiul de față.

Însă, acum intervine ceva surprinzător: în pofida diversității, toate mărturisirile de credință din Orient și din Occident vorbesc de o singură Biserică de Biserica apostolică. Simbolul niceean o numește „*una, sancta, catholica et apostolica ecclesia*“, iar Simbolul apostolic „*sancta ecclesia catholica*“. Această Biserică, spirituală în sensul Crezului, nu a fost divizată niciodată, altfel, Hristos ar fi avut mai multe trupuri. Ea era diferențiată mai degrabă ca un trup în diferite articulații. Așa se afirmă și la Efeseni 4, 4-6: „*Un trup și un Duh, ... un Domn, o credință, un Botez, un Dumnezeu și Tată al tuturor*“.

Trebuie să plecăm astăzi de la această „koinonia“ a creștinilor, întemeiată de Hristos, dacă vrem să dăm o mărturie comună. Nu trebuie să pornim, de aceea, în primul rând organizatoric sau chiar pe calea hotărârilor majoritare, ci avem nevoie de o alianță spirituală. Dacă există o astfel de legătură spirituală, în sensul exprimat la Efeseni 4, 4-6 și la Ioan 13, 34-35, care este cu adevărat punctul nostru de plecare, atunci suntem feriți

de primejdia indiferenței și a relativismului. Dumnezeu a copleșit cu daruri atât de multe Bisericele noastre, încât trebuie să avem o grijă foarte mare și să păstrăm această moștenire. Dar tocmai așa putem conlucra prin dragoste.

Nu trebuie să uităm că avem de analizat și o istorie a vinii. Mult prea mult, popoarele Europei au trăit într-o creștinătate a cărei practică nu era în concordanță cu predica dragostei. Declarația comună a Bisericilor evanghelice, catolice și ortodoxe a descris acest lucru în mod foarte just în art. 3 al Cartei ecumenice, unde se spune: „*Vina omenească, lipsa de dragoste și frecventul abuz al credinței și Bisericilor în domeniul intereselor politice au deteriorat mult credibilitatea mărturiei creștine*“.

Aceasta este responsabilitatea spirituală, teologică și ecleziologică mare, care se află astăzi în fața noastră.

În cele ce urmează, vom încerca să concretizăm această responsabilitate ceva mai exact :

#### *Secularizarea*

Ca primă sarcină, menționez necesarul răspuns creștin comun la provocarea secularizării. Secularizarea Europei nu a fost determinată numai de marxism, deși istoria acestuia este deosebit de tragică. Pentru că, pe lângă Karl Marx, fondator principal a fost și Friedrich Engels, a cărui tinerețe a fost caracterizată printr-o puternică amprentă creștină. Friedrich Engels provenea dintr-un mediu creștin activ, la Wuppertal, și a scris la vârsta de 14 ani poezii sensibile și entuziaste despre Iisus. Abia la vârsta de peste 20 de ani a venit în contact cu literatura critică biblică și creștină și a devenit marxist. Ca mișcare spirituală, marxismul este până în ziua de azi o putere.

Dar, după cum s-a spus, nu numai marxismul a contribuit la secularizarea Europei. Iluminismul european, care s-a separat în mod categoric de creștinism, pătrunsese deja cu mult timp în urmă și cu mai multă profunzime. Este cunoscut sarcasmul lui Voltaire (1694-1778) cu privire la Dumnezeuul Bibliei, care spunea, vorbind despre iertarea păcatelor: „*Pardonnez, c'est son metier*“. Deviza sa „*écrasez l'infame!*“ s-a îndreptat direct spre Biserica creștină. Trebuie să ne dea de gândit faptul că mulți opozanți ai creștinismului proveneau din școli creștine: Voltaire a fost educat de către iezuiți, Engels de către evangheliști activi, Stalin a frecventat seminarul teologic. Astăzi, moștenirea iluministo-„umanistă“ a Europei este menționată în preambulul noii Constituții europene pe lângă cea creștino-„religioasă“. În felul acesta, Bisericele Europei sunt puse în fața unei mari provocări spirituale.



Acesteia îi vor putea face față, dacă își vor lua drept sarcină mărturisirea lui Dumnezeu. Prin aceasta este vorba nu numai despre manifestări ale vieții culturale, ci, ca pe vremea apostolilor, de chemare la Dumnezeu cel viu din Scriptură, așa cum Pavel i-a chemat odată în Areopag-ul Atenei pe ascultători, spunându-le că ar trebui „*să Îl caute pe Dumnezeu*“ (F. A. 17, 27).

Nostalgia religioasă imensă și nesiguranța spirituală profundă care stăpânesc astăzi Europa ne fac să înțelegem tocmai necesitatea acestei chemări către Dumnezeu.

### *Individualismul*

Individualismul nu este un fenomen nou în istoria Europei. El s-a dezvoltat de la accentul pus pe luarea în considerare a conștiinței umane, accent care, o dată cu religia creștină, și-a făcut intrarea în Europa.

Individualismul de astăzi își are originea - trebuie să recunoaștem - în mod deosebit în tradițiile protestante, acolo deci unde comuniunea bisericească pare să se risipească la contactul cu credința personală. Dar nu numai acolo. Îl întâlnim, iarăși, în istoria iluminismului. Pentru a argumenta în mod sigur gândirea și a o face, totodată, independentă de autoritățile bisericești și laice, René Descartes (1596-1650) a unit gândirea cu existența omenească: „Cogito, ergo sum“. Descartes a fost orice altceva numai ateu nu. Dar, sistemul sau filozofic a condus inevitabil la aceea că eul omenesc a căpătat o importanță centrală, ca un „rocher de bronce“, în toate curentele și vicisitudinile istoriei. Când au fost desființate barierele moralei generale și ale rânduielilor bisericești, a rezultat individualismul utilitar și voluntar, care acoperă astăzi multe părți ale Europei. Ceea ce reformatorul Martin Luther a spus odată despre egoism putem confirma în toate fazele istoriei: „*Iubirea de sine este întotdeauna fără de Dumnezeu, când nu este întru Dumnezeu, ignorându-se pe sine*“.

Martin Luther ancorază, în fond, eul nostru într-un Tu al lui Dumnezeu. Și astăzi, printre cele mai interesante provocări ale filozofiei actuale, se numără și aceea a opunerii eului unui Tu esențial și aceasta tocmai pe baza sugestiilor biblice. Mă gândesc aici la Martin Buber și la Emanuel Levinas, ambii impulsionați de hasidism.

Acesta este punctul în care eu mă întorc la Pavel în Areopag. Ascultătorilor proveniți din multe școli filozofice și religioase, care se sprijineau pe puterile rațiunii și retoricii umane, el îndrăznește să le spună: „*În Dumnezeu trăim și ne mișcăm și suntem, precum au zis și unii dintre poeții voștri: căci*

*al Lui neam și suntem*“ (F. A. 17, 28). Dintr-o dată, Tu-ul divin a pătruns în conștiință și s-a impus răspunderea în fața acestui Tu. În Europa există astăzi o „teologie areopagită“ asemănătoare. Se cere scoaterea individualismului din impasul în care a intrat. Se cere să se pună accentul nu numai pe credința personală a creștinilor individuali, ci să se accentueze comuniunea din interiorul Bisericii, care întărește, protejează și acționează, în care Tu-ul lui Dumnezeu ne întâmpină plin de promisiuni. Poate că tocmai în Europa ne așteaptă o epocă ecleziologică.

După ce am spus atâtea lucruri laudabile despre Carta ecumenică, nu pot trece cu vederea un anumit regret că aceasta spune atât de puțin referitor la provocarea individualismului.

#### *Pluralismul religiilor*

Am arătat deja diversitatea religioasă majoră existentă în Europa modernă. Aici aș dori să analizez doar faptul că suntem puși astfel în fața unei probleme a adevărului, despre care deja am amintit.

Rezolvarea acestei probleme nu se realizează printr-un dialog al amabilităților și prin acorduri politice despre dreptate socială și pace. Și în privința aceasta Carta ecumenică este puțin prea tăcută, pentru că pleacă, în esență, de la aprecieri pozitive la adresa altor religii și de la necesitatea colaborării „în probleme comune“, fără să ne dea nici o îndrumare în chestiunea adevărului.

Desigur că o conviețuire pașnică, cooperantă rămâne un obiectiv favorabil. Dar ce vom spune dacă ne vom reîntâlni cu întrebarea unui Pilat modern: „*Ce este adevărul?*“ (Ioan 18, 38). Mă gândesc că începe acum o nouă epocă de înțelegere a Evangheliei după Ioan. Așa cum acolo problema adevărului, începând de la prolog și până la sfârșitul Evangheliei (Ioan 1, 14; 4, 42; 8, 31; 14, 6; 21, 24), reprezintă un fir conducător vademecum prin întreg, în aceeași situație se află și Europa astăzi față de problematicele respective. Și, la fel cum Evanghelia după Ioan este un strigăt unic către Hristos, așa va trebui să fie strigătul către Hristos răspunsul nostru la pluralism. Deci, nu rabatari la hristologie, ținând cont de pluralism, ci dragoste pentru hristologie! Teologia nou-testamentară a lui Ulrich Wilckens (2002) spune, referitor la aceasta, pe bună dreptate: „*Reînvierea lui Iisus cel crucificat este procesul central de mântuire*“ și totodată „*un eveniment al realității istorice*“.

#### *Imanentismul*

Europa modernă se concentrează cu forțe puternice asupra problemei dreptății sociale. Preambulul noii Constituții europene începe cu un ansamblu de imagini sugestive: civilizație, progres, bunăstare, cultură, știință, progres social, democrație, transparență, pace, dreptate și solidaritate. În acestea se observă fără greutate punctul important: dreptatea socială.

Europa are multe motive pentru această orientare: experiențele din dictaturile fasciste și comuniste, istoria industrializării, traumele politicii coloniale.

A fost bine deci că Bisericile și-au pus problema provocărilor în acest domeniu. Voi lua din nou drept exemplu Carta ecumenică. În Art. 7, aceasta constată că „*pe baza credinței noastre creștine, noi milităm pentru o Europă umană și socială, în care să fie respectate drepturile omului și principiile de bază ale păcii, dreptății, libertății, toleranței, participării și solidarității*”.

Nu se poate trece cu vederea faptul că obiectivele menționate țin în totalitate de domeniul imanenței. Cerințele imanenței nu pot fi evitate prin retragere într-un ghetou străin de lume ! Lucrul acesta aș vrea să-l accentuez din nou. Etica noastră îndreptată spre lume este motivată puternic în Biblie, de exemplu, în Decalog și în mesajul social al profeților. Însă, trebuie să se pună întrebarea: La un imanentism ideologic se va răspunde numai cu un imanentism religios? Sau există, pe lângă aceasta, o altă perspectivă, o categorie proprie pe care Biserica trebuie să o revendice? Deși Carta ecumenică nu spune nimic în legătură cu această problemă, amintesc aici de perspectiva eshatologică. O lume nouă, frumoasă, a lui Dumnezeu, o creație nouă îl așteaptă pe Iisus Hristos după Înviere, în viziunea lui Ioan. Scrierile Apostolilor nu pot fi înțelese, fără această speranță eshatologică care merge înapoi până la Hristos. Mi se pare deci că trebuie să acționăm imanent energetic și, totodată, cu deplină așteptare eshatologică. Bisericile nu trebuie să tăinuiască perspectiva veșniciei.

#### *Descreștinarea*

Multe din constatările deja menționate duc împreună la concluzia că Europa de astăzi este mai puternic descreștinată, decât a fost vreodată în ultimele sute de ani.

Răspunsul la această realitate nu poate fi numai controversă spirituală. Acesta trebuie să rezide foarte practic și foarte cuprinzător mai degrabă din aceea că noi trebuie să căutăm, la fel ca primii ucenici și apostoli, oameni care să fie adepții lui Hristos. Acest lucru se poate întâmpla printr-o creștere cantitativă, noi crescând ca număr la fel ca și bisericile. Aceasta se poate

și trebuie să se întâmple totodată și calitativ, invitând oamenii la credință și întărindu-i în credință. Știm, totodată, că omenește credința nu se poate realiza. Deci, ce putem face ?

Noi putem și trebuie să facem ceea ce creștinii au făcut de pe timpul Apostolilor: să propovăduim pe Hristos cel Răstignit (I Cor 1, 23), să ne rugăm ca oamenii să ajungă la credință (Luca 22, 23), să fim prin toată viața noastră o mărturie pentru Iisus Hristos (Luca 24, 48) și să vestim Evanghelia pretutindeni unde ne cheamă Domnul (F. A. 16, 10). Răspunsul la descreștinarea Europei nu poate fi decât o vestire a credinței. Această mărturie creștină comună va fi binecuvântată, după părerea mea, de către Dumnezeu. Obiectivul Său nu sunt onoarea și renumele pe care le obținem noi ca și creștini. Obiectivul Său este mai degrabă doxologia, lauda înălțată lui Dumnezeu cel în Treime. Atunci, și în istoria noii Europe unificate se va întâmpla ceea ce Apostolul Ioan ne-a transmis prin rugăciunea arhierescă a lui Iisus: „*Pentru ei Eu Mă sfințesc pe Mine Însumi, ca și ei să fie sfințiți întru adevăr*“ (Ioan 17,19).